

ANNEKE VAN BAALEN EN MARIJKE EKELSCHOT

# Als zij kan wat hij kan, is hij dan wel een echte man?

Het enige echt aardige aan een vrouwelijke carrière is dat het geen mannelijke carrière is. Waar een vrouw zit kan geen man zitten en de mannelijke stoelendans om de goede posities raakt flink in de war. Als vrouwen via positieve actie functies dreigen te veroveren die mannen voor zichzelf hadden gereserveerd, reageren die alsof de bliksem rechtstreeks in hun pik geslagen is. Waarschijnlijk is dat ook zo; hun met moeite overeind gehouden overtuiging dat hun machtsposities op inherente kwaliteiten gebaseerd zijn, wordt door iedere vrouwelijke indringer verder aan het wankelen gebracht. En dat heeft ernstige gevolgen: als de penis als kwaliteitsteken van z'n waarde ontdaan wordt, werkt hij ook niet meer. Het gevaarlijke wapen waarmee de vijand kan worden vernederd, de maarschalkstaf die iedere soldaat in zijn ransel dacht te hebben, blijkt niet meer te zijn dan een stukje slap vlees: een lurfje. Socioloog Peter Hofstede vertelde ons in de Haagse Post hoe hard er de afgelopen twintig jaar gewerkt is aan de ontwikkeling van hulpmiddelen om het onwillige lichaamsdeel mechanisch of elektronisch op te krikken (met als gevolg dat het vaak voorgoed halverwege blijft steken). Dat kwam van het feminisme, volgens de schrijver. Hoe moet het wel met het mannelijke geslacht aflopen als dat feminisme ook nog gematerialiseerd wordt in vrouwelijke rectoren, hoogleraren, managers, presidenten en directeuren? Heel hun apparaat hangt stil als onze machtige arm dat wil! Helaas is vooralsnog de mannelijke angst voor verlies van macht geen rechtstreekse afspiegeling van door vrouwen werkelijk behaalde overwinningen. In *Vrouwen op de arbeidsmarkt* wordt door econome Marga Bruyn-Hundt een vrij troosteloos beeld geschilderd van de successen van vrouwen om zelfs maar een klein beetje geld voor een rechteloos baantje te krijgen. Verreweg het grootste deel van de vrouwen werkt op de zogenaamde secundaire arbeidsmarkt, die gekenmerkt wordt door laag betaald, uitzichtloos werk, geen promotiekansen, grote kans op ontslag. Zij werken part-time, flexibel, oproepbaar, thuis. Het aantal vrouwen dat op de primaire arbeidsmarkt werkt - dus met een goede rechtspositie, redelijk inkomen én enige mogelijkheid tot promotie - is verwaarloosbaar. En vrouwen met een eigen onderneming hebben niets van Samsonite-koffertjes en Hajenius-sigaren over zich: hun gemiddelde inkomen bedroeg in 1985 f 22.000,- bruto per jaar, f 3000,- minder dan het minimumloon.

Dat vrouwen hier nu langzamerhand genoeg van beginnen te krijgen en wel eens een behoorlijke baan willen met een behoorlijk inkomen, lijkt ons nogal vanzelfsprekend. Wat echter raar is is dat nu ineens zo serieus gedaan wordt over 'carrière' en 'topfuncties'. We worden de laatste jaren bestookt door vrouwelijke deskundigen die onze ondernemingslust willen versterken door voortdurend over tachtigjarige werkweken te praten. Luister naar mevrouw C. Rottländer, ex-voorzitster van het Landelijk Vrouwennetwerk, zoals geciteerd in *Surplus*: 'Topmanagers werken keihard en gaan nooit om vijf uur naar huis. Het privé-leven komt zonder meer op de tweede plaats.' In één beweging wordt de ideologie betreffende de inkomensverdeling - dat de hoogste inkomens het hardste werken - versterkt én worden vrouwen tegengemaakt op mannenbanen omdat daar zó hard gewerkt zou moeten worden dat je nooit meer aan iets leuks toekomt. Zoals zo vaak gebeurt, doet mevrouw Rottländer dat door een ware aan een onware mededeling te verbinden. Veel mannen gaan inderdaad niet om vijf uur naar huis. Hun privé-leven - voor zover je het huishouden en de opvoeding van kinderen als privé-leven wilt opvatten - komt inderdaad niet op de eerste plaats. Maar het wild geraas dat ontstond over een voorstel om zakenlunches en -diners niet meer *helemaal* voor de belasting aftrekbaar te maken, geeft wel aan dat de betere inkomens wel iets beters te doen hebben dan werken. Dat vrouwelijke managers als minderheid tussen ranzige mannen aan dit als werk betaalde en gesubsidieerde vermaak voorlopig weinig lol

---

<sup>1</sup> Verschenen in *Opzij*, 17<sup>e</sup> jrgnr nr 1, 1989. Daar luidde de titel 'Als zij kan wat een man kan, is ze geen echte vrouw'.

beleven, is bekend - maar dat bewijst niet dat mannelijke managers werken, hoogstens dat vrouwelijke dat doen.

Het drogbeeld dat men op de primaire arbeidsmarkt terecht kan komen en daar carrière kan maken door keihard te *werken* is voor vrouwen bovendien nog gevaarlijk ook. Ze denken dat ze dat vast niet kunnen en als ze het toch proberen komen ze zo overspannen in de arbeidsongeschiktheidswet terecht of gaan ze aan de illusie lijden dat het bestaan met een kind tussen vier muren vast veel rustiger en veiliger is. 'Je moet minstens drie keer zo hard werken als een man om serieus genomen te worden op je werk' is een zelfvernietigende uitspraak. Als je drie keer zo hard werkt als een man word je serieus genomen als *vrouw*. En wat dat betekent begreep de econoom Thorstein Veblen al in 1898, toen hij vaststelde dat mannen juist niet werken omdat ze werken *vrouwelijk* en daarom *eerloos* vinden. Sport, oorlog, godsdienst en politiek, dat vinden ze eervol, aldus Veblen, en daarmee vullen mannen dus hun bestaan.

De schijnbare paradox dat de meeste mannen altijd zeer druk bezig zijn en dat desondanks volgens ieder onderzoek vrouwen het leeuwinnedeel leveren in de verzorging van menselijke behoeften, is met dit inzicht eenvoudig op te lossen. Mannen transformeren hun bijdrage aan de maatschappelijk noodzakelijke arbeid in sport, oorlog en andere eervolle bezigheden. Aan de wedstrijden op de werkvloer en de vuilniswagen, in het parlement en de raad van commissarissen, besteden zij het grootste deel van hun energie. Zo wordt ook begrijpelijk dat mannen zo intens gehecht zijn aan hun bezigheden buitenshuis en werkelijk niets zien in een vijfentwintigjarige werkweek. Mannen willen helemaal niet officieel, regelmatig veel eerder naar huis, want daar moet wél gewerkt worden en bestaat er geen contact met andere mannen waarin het eervolle mannelijkheidsbesef gesterkt kan worden. Thuis kunnen ze hun mannelijkheid alleen negatief beleven door niet te doen wat er gedaan moet worden. Leuzen als 'eerlijke verdeling van het betaalde en onbetaalde werk' waren dan ook helderder geweest als ze geluid hadden 'eerlijke verdeling van betaalde bezigheden en werk'. Dan was ook veel eerder begrepen dat er geen sprake van is dat mannen die twee soorten activiteiten als gelijke stuivers zouden opvatten die zomaar even gewisseld zouden worden. Mannen zover brengen dat ze werken, kan alleen bereikt worden doordat vrouwen ophouden met al hun gewerk. Vrouwen zover krijgen dat ze zich in betaalde bezigheden begeven - dus niet op de secundaire arbeidsmarkt waar gewerkt wordt, maar op de primaire arbeidsmarkt - lukt alleen als ze het vanzelfsprekend vinden om zich in de aldaar woedende mannenstrijd te storten; met andere woorden als ze het vanzelfsprekend vinden om de strijd met de daar aanwezige mannen aan te gaan.

Daartoe moet die strijd eerst 'ontmythologiseerd' worden. Zo is het belangrijk vast te stellen dat er binnen de primaire arbeidsmarkt minder doden vallen dan in en om de woning; er wordt zelden geschoten en ook weinig geschopt en geslagen. Vergeleken met vele huwelijkse situaties is de mannenstrijd op de werkplek een oase van vreedzaamheid en onderlinge liefde, van ouwejongenskrentenbrood en 'nou gaan we er eens gezellig tegenaan', van 'ik begrijp dat jij begrijpt dat wij allebei hogerop willen en dat we de nederlaag als kerels zullen dragen'.

De basis voor die stoeiende broederschap is de gedeelde overtuiging dat ze allemaal, zonder uitzondering, géén vrouwen zijn maar echte mannen. Het is nu precies die overtuiging die de man op de werkplek zo kwetsbaar maakt en zo rabiaat tegen de entree van vrouwen. Als zij kan wat hij kan is hij dan wel een echte man? wordt getransformeerd in een aanval op de indringster: als zij kan wat ik kan is zij geen echte vrouw. Willen vrouwen plezier beleven in die mannenstrijd, dan zullen ze moeten leren zulke aanvallen op te vatten als een eerbetoon, als een eerste stap op de weg serieus genomen te worden, als een leus om vrolijk mee te voeren haar hele loopbaan door.

Als die barrière eenmaal genomen is kunnen vrouwen verder gebruik maken van het van moeder op dochter doorgegeven inzicht dat het mannelijke ego zo kwetsbaar bij de meeste mannen slapjes tussen de benen hangt. Al die mannen bij elkaar zijn nog wel in staat de overtuiging van mannelijkheid overeind te houden, maar de losse man staat wankel op zijn benen.

Tijdens de acties van het Positieve Ingreep Kollektief (afgekort Posinkol, *niet* PIK), waarbij we mannen aanboden hen te bevrijden van het lichaamsdeel dat, als de positieve actie voor vrouwen doorzet, hun carrière in de weg zou kunnen staan, en waarbij we vrouwen een kwaliteits- en geschiktheidslurf aanboden voor de plekken waar nog geen positieve actie gevoerd wordt, reageerden mannen even verlegen op die tussen de vrouwenbenen bungelende lurven als op het grote papiermes. De meeste vrouwen werden niet alleen vrolijk van die lurven, maar ook van de mannelijke verlegenheid.

Veel van de mannelijke macht berust, zoals bekend, op seksuele intimidatie en, voor wie zich niet bij voorbaat laat intimideren, op 'sexual harassment', seksueel getreiter ('ongewenste intimiteiten' is een misleidende vertaling van de Engelse term). *Alle* traditionele aandacht van mannen voor het uiterlijk en gedrag van vrouwen bestaat in feite uit seksueel getreiter, dat zich beweegt tussen hebzucht en afkeer, tussen 'lekker stuk' en 'het stinkt', tussen playboy Hefner en menstruatiehond Vroon, tussen een 'echte vrouw' en 'net een man'. De Volkskrant meldde laatst dat de Nederlandse mannenschaakploeg tijdens de Europese kampioenschappen behalve over het schaken en het riool van het hotel het liefst sprak over 'de snor van de werkster'. Dat 'hairy' juist 'beautiful' was riepen onze Amerikaanse zusters in 1968 al. Een lid van het Posinkol ontdekte echter nieuwe perspectieven voor haar fraaie snorretje; het aandachtig draaien aan de punten in mannelijk gezelschap bleek dezelfde verlegenheid op te wekken als het lurvenvertoon. Het tentoonspreiden van mannelijke eigenaardigheden werkt kennelijk als een boemerang die in de angstige mannenziel Freudiaanse echo's laat weerklinken. Wij kennen vrouwen die met dergelijke vertoningen zelfs een hele aardige maatschappelijke carrière gemaakt hebben en ondertussen ook nog gewoon solidair bleven met andere vrouwen. Dat zijn de echte identificatiefiguren! De kritiek op dat andere identificatiemodel neemt gelukkig toe: de topvrouw, die - in de woorden van Troetje Loewenthal - in haar schaarse vrije tijd te paard ook nog even zes kinderen werpt. Die krachtpatser is niemand anders dan het jongere zusje van de mythische mevrouw van Betty Friedan, die al haar eigen brood bakte en met eigen handen een zwembad groef om man en kinderen te behagen. Een aardig neveneffect van de positieve actie voor vrouwen is dat vrouwen die toch aan dat beeld proberen te voldoen zo vreselijk in de knel komen. Moeten zij de illusie volhouden dat zij zich hélemaal op eigen kracht in de mannenwereld zullen kunnen handhaven; dat zij nooit aan mannelijke vijandigheid onderworpen zullen worden? Of zou het toch prettiger zijn de werkelijke toestand onder ogen te zien en gebruik te maken van wat de emancipatiebeweging bij de autoriteiten bevochten heeft? Je hoort hun stemmen van ellende overslaan. 'Feminist' genoemd worden is nog erger dan een snor - tenzij men beseft dat de aanval de beste verdediging is.

Kortom, wil het iets worden met de inkomensverwerving van vrouwen, dan zullen er nog heel wat stiekeme feministen uit de kast moeten komen. Zeggen 'ik ben geen feminist, maar...' is hetzelfde als de bescherming tegen en het plezier over mannen afwijzen en eenzaam de leeuwenkuil ingaan, in de hoop dat enige Hogerhand te hulp zal schieten. Op wiens hand Hogerhand is moet toch onderhand bekend zijn.